

**KAYNAŞTIRMA UYGULAMASINA DEVAM EDEN ENGELLİ
ÖĞRENCİLERİN VELİLERİNİN KAYNAŞTIRMAYA YÖNELİK
TUTUMLARI-II***

Füsun ÜNAL**
Ayten İFLAZOĞLU SABAN***

ÖZET

Bu araştırmanın temel amacı engelli öğrenci velilerinin kaynaştırmaya yönelik tutumlarını belirlemektir. Araştırma ilişkisel tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırma, Adana ili Seyhan, Yüreğir, Çukurova ve Sarıçam ilçelerinde, hafif ve orta düzeyde zihinsel engellilerin kaynaştırıldığı okullarda, çocuğu kaynaştırma eğitimine devam eden 100 veli ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada veri toplama aracı olarak, ailelerin kaynaştırmaya yönelik tutumunu ölçmek için Özbaba (2000) tarafından geliştirilen “Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmada ayrıca, velilerin bireysel özelliklerini ve kaynaştırma uygulamalarında karşılaştıkları sorunlarla yaptıkları uygulamalara yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanmış bilgi formu kullanılmıştır. Velilerin kaynaştırma eğitimine yönelik tutumlarına bakıldığında; genel olarak olumlu tutuma sahip oldukları ve kaynaştırma öğrencisi velilerinin çoğunluğunun çocuklarının aldığı kaynaştırma eğitiminden memnun olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kaynaştırma Eğitimi, Tutum, Öğretmen, Aile, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı, Hafif ve Orta Düzeyde Zihinsel Engelli Öğrenci.

**BEHAVIORAL ATTITUDES OF PARENTS OF STUDENTS TOWARDS THE
INTEGRATION PROCESS OF RETARDED STUDENTS IN TO A GENERAL
EDUCATION CLASSROOM**

ABSTRACT

The main aim of this research is to determine attitudes of the parents of students with disabilities toward integration activities. This was a descriptive correlational study. The study includes 100 parents in schools where has integrated students with mild to moderate mental retardation in Seyhan, Yüreğir, Çukurova and Sarıçam district of Adana. In present study, data collecting tool is as follows; “Attitude Scale” developed by Özbaba (2000) for assessment of parents’ attitudes toward integration. Besides,

---

*Bu çalışma, Füsun Ünal tarafından Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Yrd. Doç. Dr. Ayten İflazoğlu Saban danışmanlığında yapılan yüksek lisans tez çalışmasının özetidir. Çalışmanın özeti 21-23 Eylül 2010 tarihlerinde düzenlenen 20. Ulusal Özel Eğitim Kongresi’nde sunulmuştur.

** Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi, fusun.unal@hotmail.com

*** Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü, iayten@cu.edu.tr

Semi-structured Interview Form is used to determine individual characteristics of parents, problems experienced by parents during integration activities and strategies to these problems. When found that parents' attitudes toward integration education determined that majority of parents of integrated student was pleased with integration education.

Key words: Integration education, attitude, teacher, family, individualized education program, students with mild to moderate mental retardation.

Giriş

Yaşam boyu süregelen eğitim ile bireyler, becerilerini, davranışlarını, tutumlarını geliştirerek toplumun bir üyesi haline gelirken aynı zamanda toplumdaki değişme ve gelişmelere de kaynaklık ederler. Ertürk (1998) eğitimi en geniş anlamıyla bireyde kendi yaşantıları yoluyla davranış değişikliği meydana getirme süreci olarak tanımlasa da aslında bu davranış değişikliği ile bireyin ve toplumun yaşam kalitesinin artırılması hedeflenmektedir. Sahranç (2008) güncel eğitim anlayışının temelini, bireylerde istenilen davranışların, bireylerin potansiyellerine göre belirlenmesinin oluşturduğunu ifade etmektedir.

Eğitim ortamlarında bireysel özellikleri ve gereksinimleri farklı olan bireyler bulunmaktadır. Bu bireyler 573 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de (1997) "özel eğitim gerektiren birey olarak" tanımlanmaktadır. Özel eğitim gerektiren bireylerin akranlarıyla birlikte eğitim gördüğü en az kısıtlayıcı ortam olan kaynaştırma; her çocuğun yaşadığı çevrede en nitelikli eğitimi almasını savunan, özel gereksinimli olan ve olmayan tüm çocukların akademik ve sosyal başarılar kazanarak, toplumun bir bireyi olma fırsatını sağlayan bir eğitim yaklaşımı/bir eğitim modelidir (Sucuoğlu, 2006). Ataman (2003) kaynaştırmayı; "özel gereksinimleri olan ayrıcalıklı çocukların; günlük yaşamda engelli olmayan bireylerle etkileşimde bulunmalarını sağlayacak olanakları vermek üzere; aynı eğitim ortamında birlikte ancak kendi gizil güç ve yeteneklerine uygun bireysel eğitim programlarıyla (BEP) eğitim olanağı sağlayan düzenlemeler" olarak ifade etmektedir.

Kaynaştırma uygulamasının başarılı olabilmesi, bu sürecin paydaşları olan anne-baba, öğretmen, okul idaresi, normal gelişim gösteren öğrenci ve bu öğrencilerin velilerinin işbirliği yapmasına bağlıdır. Yani kaynaştırma eğitimi bir ekip işidir ve anne-babalar bu uygulamanın başarıya ulaşmasında en etkili elemanlardan biridir. Ailenin kaynaştırmaya olan tutumu, kaynaştırmanın başarısında önemli bir faktördür. Türkiye'de kaynaştırma eğitiminde ailelerin katılımı ile ilgili ulaşılabilen kaynaklar incelendiğinde; çocukları özel sınıf ve kaynaştırma programlarına devam eden anne ve babaların eğitime katılımlarını karşılaştırdığında her iki grubun katılım düzeyleri arasında anlamlı bir fark oluşmadığı belirlenmiştir (Sucuoğlu, 1996). Çelik (2003), zihin engelli çocuğu olan anne-babaların okulda anne-baba katılımına ilişkin görüşlerini belirlemiştir ve anne-babaların çoğunun, genel olarak okulda katılımı önemli bulduklarını, okulda katılıma gereksinim duyduklarını ve katılmaya istekli olduklarını bulmuştur. Kaynaştırma eğitiminde aile ile yapılan başka bir çalışma da okul öncesi eğitimcilerinin ve ailelerin kaynaştırmaya yönelik tutumlarının belirlenmesidir. Araştırma bulgularında, anne-babalara ait değişkenlerin (özürlü çocuğa sahip olma, programa katılan özürlü çocuktan rahatsız olma, özürlü çocuğun programdan etkilenme

durumu, sahip olunan özürlü çocuğun özür türü, programa katılım süresi) tutumlarda anlamlı bir farklılığa yol açtığı bulunmuştur (Özbaba, 2000).

Kaynaştırma programının uygulanmasında, ortaya çıkabilecek sorunlarla baş etmek için, uygulamanın her aşamasında aile katılımına ihtiyaç vardır. Bu da ailenin, kaynaştırmanın gereğine inanmasıyla ilişkilidir. Öğretmen, özel gereksinimli birey hakkında, aileden aldığı bilgi ile sınıf içerisindeki çalışmalarına yön verebilir. Öğretmen-aile arasında yapılan işbirliği ile sınıfta uygulanan çalışmaları, aile evde uygular ve çocuğunun akademik yönden başarısını sağlar ve bu durum da kaynaştırma öğrencisinin akranları arasında kabul edilme olasılığını artırır (Batu, Kırcaali-İftar ve Uzuner 2004; Sucuoğlu ve Kargın, 2006; Batu ve Kırcaali-İftar, 2006). Ülkemizde, özel eğitimde aile katılımını konusuna, kanunlarda da yer verilmiştir. 1997’de çıkarılan 573 sayılı kanun hükmünde kararname; anne-babaların çocuğun değerlendirilmesi, bireyselleştirilmiş eğitim programının hazırlanması, eğitim programının uygulanması ve programın çocuğun gelişimi üzerindeki etkilerinin belirlenmesi sürecinde aktif olarak katılımları esas alınmıştır. Bu madde ile kaynaştırma eğitimi yapılan okullarda ailelerin çocukların eğitimine katılımı esastır. Ailenin eğitime katılması için öncelikle olumlu bir tutuma sahip olması gerekir.

Ülkemizde yapılan kaynaştırmaya yönelik tutumlarla ilgili çalışmalar (Sucuoğlu, 1996, Diken ve Sucuoğlu; 1999; Özbaba, 2000; Sargın, 2002; Çelik, 2003; Batu, Kırcaali-İftar ve Uzuner,2004; Orel,Töret ve Zerey, 2004;; Türkoğlu, 2007) incelendiğinde; velilerin tutumlarını inceleyen sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Bu çalışma ile velilerin kaynaştırmaya yönelik tutumları belirlenmiş ve bu yönde öneriler geliştirilmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulguların; kaynaştırmaya ilişkin tutumların belirlenmesi, yapılan diğer çalışmalarla karşılaştırılması ve daha sonraki araştırmalara ışık tutması bakımından yararlı olacağı düşünülmektedir. Buna göre araştırmada şu sorunun yanıtı aranmıştır: “Hafif ve orta düzeyde zihinsel engelli (HODZE) öğrencilerin velilerinin kaynaştırmaya yönelik tutumları nelerdir?”

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, hafif ve orta düzeyde zihinsel engelli (HODZE) öğrencilerin velilerinin kaynaştırmaya yönelik tutumlarını belirlemektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Araştırmaya katılan velilerin, kaynaştırma eğitimine katılımları ve kaynaştırma eğitimiyle ilgili yaptıkları uygulamalara ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Velilerin kaynaştırma eğitimine ilişkin tutumları; başka engelli çocuğa sahip olma, çocuklarının aldıkları kaynaştırma eğitiminden memnun olma değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Velilerinin kaynaştırma eğitimine yönelik tutumları nasıldır?

Yöntem

Araştırma Modeli

Kaynaştırmaya eğitime yönelik tutumları belirlemeyi hedefleyen bu araştırma, tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Tarama modeli geçmişte veya halen var olan durumu var olduğu şekli ile betimlemeyi amaçlayan araştırma yöntemidir (Karasar, 2006).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2008–2009 eğitim-öğretim yılında, Adana İli devlet okullarına devam eden hafif ve orta düzeyde zihinsel engelli öğrencilerin velileri oluşturmuştur. Bu araştırmanın örneklemini ise; Seyhan, Yüreğir, Çukurova ve Sarıçam ilçelerinde, çocuğu kaynaştırma eğitime devam eden 100 veli oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veriler, Özbaba (2000) tarafından geliştirilen “Tutum Ölçeği” ve velilerin kişisel bilgilerini saptamak için bilgi formu ile toplanmıştır. Sözü edilen ölçme araçları ve kullanım amaçları ile ilgili bilgiler aşağıda verilmiştir:

Tutum Ölçeği: Tutum ölçeği, Özbaba (2000) tarafından, anne-babalar ile eğitimcilerin kaynaştırmaya yönelik tutumlarını anlamak amacıyla oluşturulmuştur. Özbaba, ölçeği geliştirirken Gönül Kırcaali İftar’ın “Kaynaştırmaya ilişkin görüşler” adlı çalışmasından ve Özyürek’in (1995) “Engelli kişilere yönelik değiştirilen tutumların sürekliliği” adlı çalışmasından yararlanmıştır. 30 sorudan oluşan ölçek, 5’li likert tipi bir yapıya sahip olup, yanıt seçenekleri “tümüyle katılıyorum, katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum, kesinlikle katılmıyorum” şeklindedir. Ölçekte 2, 3, 5, 6, 9, 12, 14, 19, 22, 23, 25, 26, 28, 29. maddeler olumsuz ifade edilen maddelerdir ve bu maddeler beşten bire doğru, diğer maddeler ise birden beşe doğru puanlanmıştır. Ölçeğin Özbaba (2000) tarafından yapılan geçerlik-güvenirlilik çalışması sonucunda, test tekrar test güvenirlilik katsayısı 0.97 ve Cronbach alpha değeri ise 0.92 olarak bulunmuştur. Tutum ölçeği, İmrak’ın (2009) çalışmasında da kullanılmıştır ve geçerlik-güvenirlilik çalışması yeniden yapılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda, maddeler 3 faktörde toplanmıştır ve varimax dönüştürme yöntemine göre faktör yükleri .40 ve altında olan maddeler ile birden fazla faktöre yüklenen maddeler ve faktör yükleri arasındaki farkı .20’den az olan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Sonuç olarak; davranış boyutu olarak isimlendirilen birinci alt ölçekte yer alan 11 maddenin varyansı açıklama yüzdesi 22.04, duygusal boyutu olarak isimlendirilen ikinci alt ölçekte yer alan 8 maddenin %18.77, bilişsel boyutu olarak isimlendirilen üçüncü alt ölçekte yer alan 2 maddenin %7.92’dir. Yapılan işlemler sonunda ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu bulunmuştur. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı birinci alt ölçek için 0.87, ikinci alt ölçek için 0.81 ve üçüncü alt ölçek içinse 0.55 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada Cronbach alpha değerleri birinci alt ölçek için 0.78, ikinci alt ölçek için 0.79, üçüncü alt ölçek için 0.74

hesaplanmıştır (N=100). Bu değerlerle ölçeğin bu araştırmada kullanılabilirlikte olduğu belirlenmiştir.

Bilgi Formu: HODZE velilerine uygulanan bilgi formu, velilerin kişisel özelliklerini belirlemeye yönelik demografik sorulardan, kaynaştırma eğitimine katılımlarını ve kaynaştırma eğitimiyle ilgili yaptıkları uygulamaları belirlemeye yönelik 10 sorudan oluşmaktadır. Ayrıca bilgi formunda yer alan soruların bazıları açık uçludur. Bilgi formu Tutum Ölçeği ile birlikte uygulanmış ve katılımcıların görüşlerini yazılı olarak belirtmeleri istenmiştir.

Verilerin Toplanması

Kaynaştırmaya yönelik tutum ölçeklerinin uygulanacağı okullar amaçlı örneklem yöntemi kullanılarak seçilmiştir. HODZE öğrenci velileri uygulamanın yapılacağı günler okula çağırılmış ve onlardan bilgi formu ve “Tutum Ölçeğini” yanıtlamaları istenmiştir. Uygulamalar sırasında velilerden gelen sorular yanıtlanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmanın verilerinin toplanması işlemi tamamlandıktan sonra uygulanan ölçeklerden hatalı doldurulan ölçek olup olmadığı kontrol edilmiştir. Veriler, SPSS 11.5 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma amaçları doğrultusunda kişisel bilgi formlarında yer alan demografik bilgilerin, araştırmaya katılan velilerin bilgi düzeylerinin, kaynaştırma uygulamalarında yapılanların ve karşılaşılan sorunların dağılımları, yüzde ve frekans değerleri hesaplanarak belirlenmiştir. Velilerin kaynaştırma eğitimine yönelik tutumları ile ele alınan değişkenler arasında anlamlı farkın olup olmadığı; ilişkisiz iki örneklem için Mann Whitney U-testi ile, ilişkisiz iki ya da daha çok örneklem için Kruskal Wallis testiyle incelenmiştir. Yapılan istatistiksel analizlerde anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır. Ayrıca veli bilgi formunda yer alan açık uçlu sorular, içerik analizi yöntemine göre analiz edilmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Bilgi Formundan Elde Edilen Bulgular ve Yorum

Araştırmaya katılan velilerin çocuklarının aldıkları kaynaştırma eğitiminden memnuniyet durumları incelendiğinde; velilerin 61’i (%61) çocuklarının aldığı kaynaştırma eğitiminden memnun olduğunu, 26’sı (%26) kısmen memnun olduğunu, 11’i (%11) ise memnun olmadığını belirtmişlerdir. Kaynaştırma öğrencisi velisinin çocuğunun eğitiminden memnun olmama nedenleri hakkındaki görüşleri incelendiğinde; velilerin çocuklarının eğitiminden memnun olmama nedeni olarak öğretmen, kendi çocukları ve kendileri ile ilgili sıkıntıları olduklarını belirtmişlerdir. Öğretmenin öğrenciye karşı ilgisizliği (f=4), öğretmenin eğitiminden memnun olmama (f=2), öğretmenin veliyi bilgilendirmemesi (f=1) ve çok sık öğretmeni değişimi olması (f=1) öğretmenle ilgili yaşanan sıkıntılardır. Öğrencide ilerleme olmaması (f=3), öğrencinin

devamsızlık yapması (f=1) ve derse karşı ilgisizliği (f=1) öğrenciyle ilgili yaşanan sıkıntılardır. Velinin kendisini, çocuğuna karşı yetersiz görmesi (f=1) ise veliyle ilgili sıkıntıdır.

Karamanlı (1998) yaptığı çalışmada, bir yıl ve daha fazla süredir kaynaştırma eğitimine katılan engelli ve normal çocukların velilerinin kaynaştırma eğitimine daha olumlu yaklaştıklarını belirtmişlerdir. Bu bulgulardan yola çıkarak kaynaştırma eğitiminde süre arttıkça, tutumun olumlu yönde değiştiği söylenebilir.

Araştırmaya katılan velilerin (annelerin) sınıf öğretmeni ile iletişim kurma durumları incelendiğinde; velilerin 76'sı (%76) sınıf öğretmeni ile iletişim kurduğunu, 18'i (%18) kısmen iletişim kurduğunu, 6'sı ise (%6) iletişim kurmadığını belirtmiştir. Bu bulgu, öğretmenlerden elde edilen bulgu ile tutarlılık göstermektedir. Öğretmenlerin de çoğunluğu veli ile iletişim kurduğunu belirtmişlerdir. Öncül (2003) çalışmasında, anne-babaların okulla sürekli iletişim içinde olmasının kaynaştırma uygulamalarındaki başarıyı arttıracaklarını belirtmiştir.

Araştırmaya katılan velilerin çocuklarının ödevlerine yardımcı olma durumuna bakıldığında; velilerin 53'ü (%53) çocuklarının ödevlerine yardımcı olduğunu, 28'i (%28) kısmen yardımcı olduğunu, 18'i ise (%18) yardımcı olmadığını belirtmiştir. Araştırmaya katılan 100 veliden 1'i (%1) bu soruyu yanıtlamamıştır. Metin (1999) çok çeşitli yöntemler kullanarak ailenin eğitim programına katılabileceğini belirtmiştir. Eve ödev verme bunlardan bir tanesidir. Batu (2000) ailenin kaynaştırmaya istekli olmasına bağlı olarak öğretmenin, aileyi gerek okulda gerekse evde öğrenilenleri pekiştirme konusunda, yardımcı olarak kullanmasının önemini dile getirmiştir. Ailenin, çocuğun eğitimine katılması kaynaştırmanın başarıyla uygulanmasında son derece önemli bir etkidir.

Araştırmaya katılan velilerin diğer velilerle iletişim kurma durumu incelendiğinde; velilerin 30'u (%30) diğer velilerle iletişim kurduğunu, 29'u (%29) kısmen iletişim kurduğunu, 40'ı (%40) ise iletişim kurmadığını ifade etmiştir. Araştırmaya katılan 100 veliden 1'i (%1) bu soruyu yanıtlamamıştır.

Araştırmaya katılan velilerin çocuklarının öğretmenini ve diğer velileri çocuklarının engeli hakkında bilgilendirme durumlarına bakıldığında; velilerin 43'ü (%43) sınıf öğretmeni ve diğer velileri, çocuklarının engel durumu hakkında bilgilendirdiklerini, 27'si (%27) kısmen bilgilendirdiğini 26'sı ise (%26) bilgilendirmediğini belirtmiştir. Araştırmaya katılan 100 veliden 4'ü (%4.0) bu soruyu yanıtlamamıştır. Kaynaştırma öğrencisi velisinin, sınıf öğretmeni ve diğer velileri çocuğunun engel durumu hakkında bilgilendirmeme nedenleriyle ilgili görüşleri incelendiğinde; velilerin sınıf öğretmeni ve diğer velileri çocuğunun engel durumu hakkında bilgilendirmeme nedenleri kendileriyle ve diğer velilerle ilgili sıkıntılar olmak üzere 2'ye ayrılmıştır. Kendileriyle ilgili sıkıntılar, çocuğunun engel durumunu kabul etmemesi (f=4), çocuğunun dışlanmasından korkması (f=3), diğer velileri bilgilendirecek zaman bulamama (f=2), velinin bu konuda bilgisinin olmaması (f=1), ve rahatsızlığının olmasıdır (f=1). Diğer velilerle ilgili sıkıntılar ise, aldırış etmemelerinden dolayı (f=1) bilgilendirmemektedirler.

Sanır (2009), çocuğu kaynaştırma eğitimine devam eden ailelerle yaptığı çalışmada, araştırmaya katılan ailelerin çocuklarının engel türleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonucuna ulaşmıştır. Sucuoğlu (1996) yaptığı çalışmada, kaynaştırma programları ve özel sınıflara devam eden çocukların anne babalarının

katılımlarını karşılaştırmıştır. Araştırma sonucunda, her iki grupta yer alan anne-babaların da özür hakkında bilgi yayma alanlarında katılımlarının yok denecek kadar az olduğu sonucuna ulaşmıştır. Elde edilen bu bulgu, yapılan çalışma sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Araştırmaya katılan velilerin veli toplantılarına katılma durumları incelendiğinde; velilerin 83'ü (%83) veli toplantılarına katıldığını, 8'i ise (%8) kısmen katıldığını, 9'u (%9) ise katılmadığını ifade etmiştir.

Velilere BEP toplantılarına katılıp katılmadıkları sorulduğunda; 25'i (%25) katıldığını, 13'ü (%13) kısmen katıldığını, 60'ı (61) ise katılmadığını belirtmiştir. Araştırmaya katılan 100 veliden 2'si (%2) bu soruyu yanıtlamamıştır.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre (2000) ebeveynler BEP toplantılarının doğal üyesidir ve çocuklarının eğitimi ile her türlü gelişmeyi bu toplantılardan takip edebilir. Ama yapılan bu çalışmada sınıf öğretmenlerinin yarısına yakını da BEP biriminin düzenli toplantı yapmadığını belirtmiştir. Öğretmen ve velilerin bu konu hakkındaki görüşleri tutarlılık göstermektedir. Yanito, Quintero, Striefel ve Killoran, (1987) BEP'in geliştirilmesi, uygulanması ve değerlendirilmesi aşamalarında yasalar ailenin katılımını gerekli kılsa da, katılımın oldukça düşük olduğu belirlenmiştir. Bu da araştırmanın bulgularıyla benzeşmektedir. Eğitimciler, ebeveynlerin BEP toplantılarına aktif katılımlarını sağlamalıdır.

Kaynaştırmaya İlişkin Tutum Ölçeği'nden Elde Edilen Bulgular ve Yorum

Velilerin tutum puanlarının başka engelli çocuğu olma durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U-testi yapılmıştır. Bu analizden elde edilen sonuçlar Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1'de görüldüğü gibi, velilerin başka engelli çocuğa sahip olma durumları ile kaynaştırmaya ilişkin davranış [$U=409.5$, $p>0.05$] ve duygusal [$U=397.5$, $p>0.05$] alt ölçek puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Velilerin başka engelli çocuğu olma değişkenine göre bilişsel boyut alt ölçeğine ilişkin tutumları arasında istatistiksel olarak [$U=299.5$, $p<0.05$] anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Sıra ortalamalarına göre, başka engelli çocuğa sahip olan velilerin tutumu, diğer velilerin tutumuna göre daha düşüktür.

Tablo.1 Velilerin Kaynaştırmaya İlişkin Tutum Puanlarının Başka Engelli Çocuğu Olma Durumlarına Göre Karşılaştırılması Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Alt Ölçekler	Velilerin Başka Engelli Çocuğu Olma Durumları	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Davranış	Evet	12	40.63	487.5	409.5	.208
	Hayır	88	51.85	4562.5		
Duygusal	Evet	12	39.63	475.5	397.5	.165
	Hayır	88	51.98	4574.5		
Bilişsel	Evet	12	31.46	377.5	299.5	.014
	Hayır	88	53.10	4672.5		

Velilerin tutum puanları ile çocuklarının aldıkları kaynaştırma eğitiminden memnun olma durumları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla Kruskal Wallis Testi yapılmıştır. Bu analizden elde edilen sonuçlar Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo.2 Velilerin Kaynaştırmaya İlişkin Tutum Puanlarının Çocuklarının Aldıkları Kaynaştırma Eğitiminden Memnun Olma Durumlarına Göre Karşılaştırılması, Kruskal Wallis Testi Analizi Sonuçları

Alt Ölçekler	Eğitimden Memnun Olma	N	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p	Anlamlı Fark
Davranış	Evet	61	53.48	2	5.171	.075	
	Kısmen	26	47.21				
	Hayır	11	32.82				
Duygusal	Evet	61	57.27	2	12.605	.002	Evet>Kısmen
	Kısmen	26	38.71				
	Hayır	11	31.91				
Bilişsel	Evet	61	55.22	2	6.975	.031	Evet>Kısmen
	Kısmen	26	41.73				
	Hayır	11	36.14				

Tablo 2 incelendiğinde; velilerin tutum ölçeği duygusal [$X^2(2)=12.605$, $p<0.05$] ve bilişsel tutum alt ölçek puanları [$X^2(2)=6.975$, $p<0.05$] ile çocuklarının eğitiminden memnun olma durumları arasında anlamlı farklılık olduğu görülürken; davranış alt ölçeğinde [$X^2(2)=5.171$, $p>0.05$] anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Duygusal ve bilişsel alt ölçeklerinde gruplar arası farklılaşmanın hangi grupların lehine olduğuna bakıldığında; her iki grupta da farklılaşmanın “evet” ile “kısmen” cevabını verenler arasında “evet” diyenlerin lehine olduğu görülmüştür. Bir başka değişle programdan memnun olan velilerin tutum puanlarının daha olumlu olduğu belirlenmiştir.

Velilerinin Kaynaştırmaya Yönelik Tutumlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Öğretmen, normal gelişim gösteren öğrenci ve engelli öğrenci velilerinin kaynaştırmaya yönelik tutum puanları sonuçları Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo.3 Engelli Öğrenci Velilerinin Kaynaştırmaya Yönelik Tutum Puanları

		N	$\bar{X}$	SS
Tutum Ölçeği	Davranış	100	33.86	7.17
	Duygusal	100	28.44	5.20
	Bilişsel	100	6.14	2.34

Tablo 3'te görüldüğü gibi, velilerin kaynaştırma eğitimine yönelik tutum puan ortalamaları davranış boyutunda alınabilecek en düşük puan olan 11 ve en yüksek puan olan 55 ile karşılaştırıldığında velilerin 33.86 ortalama ile olumlu bir tutuma sahip oldukları söylenebilir. Benzer şekilde velilerin kaynaştırma eğitimine yönelik tutum puan ortalamaları duygusal boyutunda alınabilecek en düşük puan olan 8 ve en yüksek puan olan 40 ile karşılaştırıldığında velilerin 28.44 ortalama ile olumlu bir tutuma sahip oldukları görülmektedir. Velilerin kaynaştırma eğitimine yönelik tutum puan ortalamaları bilişsel boyutunda alınabilecek en düşük puan olan 2 ve en yüksek puan olan 10 ile karşılaştırıldığında da velilerin 6.14 ortalama ile olumlu bir tutuma sahip oldukları söylenebilir.

Sonuçlar ve Öneriler

Araştırma sonucunda, kaynaştırma öğrencisi velilerinin genel olarak kaynaştırma eğitimine yönelik tutumlarının olumlu olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada, velilerin kaynaştırma eğitimi hakkında bilgilerinin eksik olduğu belirlenmiştir. Çocuğu kaynaştırmaya devam eden velilerin kaynaştırma konusunda bilgilendirilmesi, başarılı bir kaynaştırma uygulaması yapmaya fırsat sağlayacaktır. Bunun yanı sıra kaynaştırma eğitimi yapılan okullarda özel eğitim öğretmeni ve rehber öğretmen bulunmasının ve kaynaştırma eğitiminin bu öğretmenlerin katılımıyla gerçekleştirilmesinin daha faydalı olacağı düşünülmektedir. Kaynaştırma uygulamasının yürütüldüğü okullarda bir özel eğitim öğretmeni ya da özel eğitim danışmanı görevlendirilmeli, her okulda mutlaka rehber öğretmen bulunmalı ve ailenin gereksinimleri doğrultusunda aileye destek sağlanmalıdır.

Yapılacak olan diğer çalışmalarda engelli çocuk velilerinin kaynaştırmaya karşı olan tutumunun, çocuklarının eğitimine katılımına göre değişip-değişmediği belirlenebilir.

Bu araştırmada hafif ve orta düzeyde zihinsel engelli öğrencilerin velileriyle uygulama yapılmıştır. Kaynaştırma eğitiminde, farklı engel gruplarının tutumları üzerinde etkili olacağı düşünülmektedir. Bu yüzden, çocuğunda farklı bir engel durumu olan (fiziksel engelli, işitme engelli, otizm vb.) velilerle uygulamalar yapılabilir.

Bu araştırmada tutumlar ve tutumları etkileyen değişkenler belirlenmiştir. Daha sonraki yapılacak çalışmalarda, velilere tutumların değiştirilmesinde etkili olan kaynaştırma eğitimi ile ilgili bilgilendirme çalışması yapılarak, kaynaştırma uygulamasına ilişkin tutum ve görüşlerin değiştirilmesinin planlandığı deneysel çalışmalar yürütülebilir. Daha önce yapılan bilgilendirme çalışmalarına bakıldığında; tutumların olumlu yönde değiştiği gözlenmiştir.

KAYNAKÇA

- Ataman, A. (2003), "Özel Gereksinimi Olan Çocuklar ve Özel Eğitim", A. Ataman (Editör), *Özel Eğitime Giriş* (s. 9-30). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Batu, S., Kırcaali-İftar, G., ve Uzuner, Y. (2004). Özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırıldığı bir kız meslek lisesindeki öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüş ve önerileri. *Özel Eğitim Dergisi*, 5 (2), 33-50.

- Batu, E. S. (2000). Kaynaştırma, destek hizmetler ve kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri. *Özel Eğitim Dergisi*, 2(4), 35–47.
- Diken, İ. H. ve Batu. E. S. (2010). Kaynaştırmaya giriş. *İlköğretimde Kaynaştırma* (Editör İbrahim H. Diken). Ankara: Pegem Akademi
- Diken, H.İ. ve Sucuoğlu, B. (1999). Sınıfında engelli çocuk bulunan ve bulunmayan sınıf öğretmenlerinin zihin engelli çocukların kaynaştırılmasına yönelik tutumlarının karşılaştırılması. *Özel Eğitim Dergisi*, 2(3), 25- 39.
- Ertürk, S. (1998), *Eğitimde program geliştirme*. (10.Baskı), Ankara: Meteksan Matbaacılık ve Teknik Sanayi Ticaret Anonim Şirket.
- Karamanlı, D. (1998). Okul öncesi dönemde entegrasyon sınıflarında bulunan 5-6 yaş grubundaki normal çocukların ve sınıf öğretmenlerinin zihinsel engelli çocukların sosyal uyum davranışları hakkındaki algılamalarının incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karasar, N. (1995). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (15.Baskı), Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
- Metin N. (1999). Engelli çocuğa sahip ailelerin kaynaştırma programlarına yaklaşımı ve katılımı. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 1(1), 28-33.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2000). *Özel eğitim hakkında kanun hükmünde kararname ve özel eğitim hizmetleri yönetmeliği*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Orel, A., Töret, G. ve Zerey, Z. (2004). Sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırmaya yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(1), 23-33.
- Öncül, N. (2003). Kaynaştırma uygulaması yapılan ilköğretim okuluna devam eden zihin özürü öğrencinin bulunduğu sınıfta normal çocuk annelerinin kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşleri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Özbaba, N. (2000). Normal çocuk annelerinin kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşleri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Sanır, H. (2009). Kaynaştırma eğitimine devam eden öğrencilerin akademik öğrenme ile ilgili karşılaştıkları sorunların öğretmen ve aile görüşleri açısından değerlendirilmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Sargın, N. (2002). Anasınıfında bulunan zihinsel engelli çocuklara yönelik öğretmen tutumlarına ilişkin bir çalışma. 11. Özel Eğitim Kongresi Bildirileri, Konya: Eğitim Kitabevi.
- Sucuoğlu, B. (1996). Kaynaştırma programlarında anne-baba katılımı. *Özel Eğitim Dergisi*, 2(2), 25–43.
- Sucuoğlu, B. (2006). Etkili kaynaştırma uygulamaları. Ankara: Ekinoks Yayınevi.
- Varol, N. (2008). Kaynaştırma uygulamaları ve ülkemizdeki durum. *İlköğretmen Eğitimci Dergisi*, S.18.23-26.
- Sucuoğlu, B. ve Kargın, T. (2006). İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları yaklaşımlar yöntemler teknikler. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Türkoğlu, Y. K. (2007). İlköğretim okulu öğretmenleriyle gerçekleştirilen bilgilendirme çalışmalarının öncesi ve sonrasında öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin

görüşlerinin incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Yanito, T., Quintero, M.C., Killoran, J.C. ve Striefel, S. (1987). "Teacher attitudes toward mainstreaming: A literature review," Logan, UT: Utah State University, *Developmental Center for Handicapped Persons*, (ERIC Document Reproduction Service No. ED 290 290)

Sahranç, Ü. (2008). Öğrenme psikolojisi ile ilgili temel kavramlar. Ed. Yıldırım, İ. *Eğitim Psikolojisi*. (s. 3-27), Ankara: Pegem Akademi.

